

ایران

کلیه حقوق مادی و معنوی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و نوآوری‌های ناشی از تحقیق موضوع این پایان‌نامه/رساله متعلق به دانشگاه میبد است و هرگونه استفاده از نتایج علمی و عملی این اثر برای تولید دانش فنی، ثبت اختراع، ثبت اثر بدیع هنری و نیز چاپ و تکثیر، نسخه‌برداری، ترجمه و اقتباس و ارائه مقاله در سمینارها و مجلات علمی منوط به موافقت کتبی دانشگاه است.

دانشکده الهیات و معارف اسلامی گروه حقوق
پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
حقوق خصوصی

عنوان

بررسی فقهی و حقوقی معاملات طلای کاغذی (معاملات فردایی)

استاد راهنما

دکتر نصراله جعفری خسرو آبادی

استاد مشاور

دکتر سید مصطفی میرمحمدی میبدی

پژوهش و نگارش

صفیه مسلمان نژاد

مهرماه ۱۴۰۲

تقدیم به

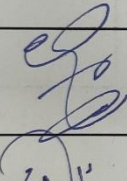
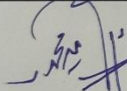
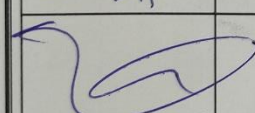
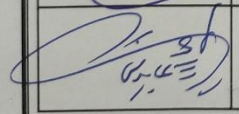
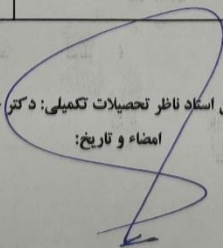
پدر و مادر عزیزم

تقدیر و تشکر

از زحمات و تلاش‌های استاد گرانقدرم جناب دکتر نصراله جعفری خسرو آبادی که
زحمت راه‌نمایی این پایان‌نامه را عهده‌دار گردیدند و همواره مراد مسیر این پژوهش
یاری نمودند، کمال تقدیر و تشکر را دارم.

شناسه: ک/۱۳	تعهد رعایت حقوق معنوی دانشگاه میبد	 مدیریت تحصیلات تکمیلی
<p>اینجانب <u>مهینبسه نزار</u> به شماره دانشجویی <u>۹۹۰۴۸۱۴</u> دانش‌آموخته مقطع کارشناسی ارشد در رشته <u>حقوق</u> گرایش <u>حقوق خصوصی</u> که در تاریخ <u>۱۵/۷/۱۴۰۲</u> از پایان‌نامه خود تحت عنوان: <u>بررسی فقهی حقوق سبب طلای کاغذی بر سبب فرایند</u> با کسب درجه دفاع نموده‌ام، شرعاً و قانوناً متعهد می‌شوم:</p> <p>(۱) مطالب مندرج در این پایان‌نامه حاصل تحقیق و پژوهش اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران اعم از پایان‌نامه، کتاب، مقاله و غیره استفاده نموده‌ام، رعایت کامل امانت را نموده مطابق مقررات، ارجاع و در فهرست منابع مآخذ اقدام به ذکر آنها نموده‌ام.</p> <p>(۲) تمام یا بخشی از این پایان‌نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم‌سطح، پایین‌تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.</p> <p>(۳) مقالات مستخرج از این پایان‌نامه یا رساله کاملاً حاصل کار اینجانب بوده و از هرگونه جعل داده و یا تغییر اطلاعات پرهیز نموده‌ام.</p> <p>(۴) از ارسال هم‌زمان و یا تکراری مقالات مستخرج از این پایان‌نامه (با بیش از ۳۰ درصد همپوشانی) به نشریات و یا کنفرانس‌های گوناگون خودداری نموده و می‌نمایم.</p> <p>(۵) کلیه حقوق مادی و معنوی حاصل از این پایان‌نامه متعلق به دانشگاه میبد بوده و متعهد می‌شوم هرگونه بهره‌مندی و یا نشر دستاوردهای حاصل از این تحقیق اعم از چاپ کتاب، مقاله، ثبت اختراع و غیره (در زمان دانشجویی و یا بعد از فراغت از تحصیل) با کسب اجازه از تیم استادان راهنما و مشاور و حوزه پژوهشی دانشگاه باشد.</p> <p>(۶) در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادر شده توسط دانشگاه میبد از درجه اعتبار ساقط و اینجانب هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.</p> <p>نام و نام خانوادگی دانشجو: <u>مهینبسه نزار</u> امضا و تاریخ: <u>مهینبسه نزار</u></p>		

محل درج بر گه ارزیابی و امتیاز

شناسه: الف/۲/۳ تاریخ: پیوست:	صور تجلسه دفاعیه پایان نامه دانشجوی دوره کارشناسی ارشد	 مدیریت تحصیلات تکمیلی	
جلسه دفاعیه پایان نامه تحصیلی آقای / خانم صفیه مسلمان نژاد دانشجوی کارشناسی ارشد رشته / گرایش: الهیات و معارف اسلامی / حقوق خصوصی : بررسی فقهی و حقوقی معاملات طلای کاغذی موسوم به معاملات فردایی» به ارزش: ۴ واحد، در تاریخ ۱۴۰۲/۷/۲۵ با حضور اعضای هیأت داوران تشکیل گردید و پس از ارزیابی، اعتبار پایان نامه برای اخذ مدرک کارشناسی ارشد به صورت زیر با نمره <u>۱۸</u> و درجه <u>خیلی خوب</u> مورد تأیید قرار گرفت:			
الف) ☐ قبول با درجه: ب) ☐ مردود (نمره کمتر از ۱۴) با نمره ☐			
☐ عالی (نمره ۱۹ تا ۲۰)			
☒ خیلی خوب (نمره ۱۸ تا ۱۸/۹۹)			
☐ خوب (نمره ۱۶ تا ۱۷/۹۹)			
☐ متوسط (نمره ۱۴ تا ۱۵/۹۹)			
سمت	نام و نام خانوادگی	مرتب علمی	امضاء
استاد / استادان راهنمای اول:	دکتر نصراله جعفری	دانشیار	
استاد مشاور اول:	دکتر سیدمصطفی میرمحمدی میدی	استادیار	
استاد داور داخلی:	دکتر مجید سربازیان	دانشیار	
استاد داور خارجی:	دکتر حسین عابدینی	استادیار	
نام و نام خانوادگی استاد ناظر تحصیلات تکمیلی: دکتر حسین اسلامی امضاء و تاریخ: 			

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	۱- بیان مسأله
۳	۲- پرسش‌های تحقیق
۳	۳- فرضیه‌های تحقیق
۴	۴- پیشینه تحقیق
۶	۵- روش تحقیق
۶	۶- ضرورت و جنبه نوآوری تحقیق
۷	۷- ساماندهی تحقیق
۹	فصل اول: مفاهیم و کلیات
۱۰	۱-۱- مفاهیم
۱۰	۱-۱-۱- بیع
۱۲	۱-۱-۲- غرر در معاملات
۱۴	۱-۱-۳- ابزارهای مشتقه
۱۶	۱-۱-۴- معاملات طلای کاغذی
۱۷	۱-۱-۵- بررسی بیع کالی به کالی و مقایسه مفهومی آن با بیع دین به دین
۲۲	۱-۱-۶- قراردادهای آتی
۲۴	۱-۱-۶-۱- لزوم یا جواز قراردادهای آتی
۲۵	۱-۱-۶-۲- عهدهای بودن قراردادهای آتی
۲۵	۱-۱-۶-۳- تشریفات بودن قراردادهای آتی
۲۶	۱-۲- کلیات
۲۶	۱-۲-۱- بررسی شرایط صحت قراردادها
۲۷	۱-۲-۱-۱- قصد انشاء
۲۷	۱-۲-۱-۲- رضا
۳۰	۱-۲-۱-۳- معلوم و معین بودن عوضین
۳۳	۱-۲-۱-۴- مشروع بودن جهت معامله
۳۴	۳- تاریخچه معاملات فردایی و فلسفه وجودی آن

- ۳۵-۱-۳-۱- تاریخچه و سیر تطور بازار و معاملات فردایی
- ۳۵-۱-۳-۱-۱- در نظام حقوقی ایران
- ۳۶-۱-۳-۱-۲- در فقه
- ۴۱-۲-۳-۱- فلسفه وجودی معاملات آتی و خروج موضوعی از معاملات طلای کاغذی
- ۴۴- فصل دوم: اعتبارسنجی معاملات فردایی در حقوق موضوعه
- ۴۵-۱-۲- تحلیل شرایط صحت قراردادها در معاملات فردایی
- ۴۵-۱-۱-۲- قصد انشاء در معاملات فردایی
- ۴۶-۱-۱-۱-۲- با قصد اجل متعارف
- ۴۸-۲-۱-۱-۲- با قصد اجل غیر متعارف
- ۵۲-۲-۱-۲- معلوم و معین بودن عوضین در معاملات فردایی
- ۵۳-۳-۱-۲- مشروعیت جهت در معاملات فردایی
- ۵۵-۴-۱-۲- قصد عدم تحویل عوضین و نقش آن در اعتبار معاملات فردایی
- ۶۰-۵-۱-۲- اصل صحت و مشروعیت معاملات فردایی
- ۶۱-۶-۱-۲- اصل نسبی بودن قراردادها در معاملات فردایی و استثنای آن ذیل اصل قابل استناد بودن قرارداد
- ۶۳-۲-۲- امکانسنجی معاملات فردایی در قالب برخی عقود
- ۶۳-۱-۲-۲- در قالب عقد بیع
- ۶۴-۲-۲-۲- در قالب قراردادهای خصوصی موضوع ماده ۱۰ قانون مدنی
- ۶۸-۳-۲-۲- در قالب قرارداد آتی طلا
- ۷۰-۴-۲-۲- در قالب قرارداد آتی شاخص سهام
- ۷۳-۵-۲-۲- در قالب عقد صلح
- ۷۶- فصل سوم: بررسی آثار و احکام معاملات فردایی و تعیین حدود مسئولیت طرفین
- ۷۷-۱-۳-۱- آثار و احکام معاملات فردایی در فرض صحت
- ۷۷-۱-۱-۳- بر مبنای عقد بیع
- ۸۰-۲-۱-۳- بر مبنای ماده ۱۰ قانون مدنی و حدود تعهدات طرفین
- ۸۱-۱-۲-۱-۳- بررسی آثار معاملات فردایی بر مبنای ماده ۱۰ قانون مدنی
- ۸۲-۲-۲-۱-۳- بررسی تعهدات طرفین بر مبنای ماده ۱۰ قانون مدنی
- ۸۵-۲-۳- آثار و احکام معاملات فردایی در فرض بطلان

۸۵	۳-۲-۱- آثار معاملات فردایی در فرض بطلان و تعیین حدود مسئولیت طرفین
۸۵	۳-۲-۱-۱- وضعیت وجوه پرداختی
۹۰	۳-۲-۱-۲- وضعیت معاملات صورت پذیرفته بر مبنای وجوه دریافتی
۹۲	۳-۲-۱-۳- وضعیت سود ایجادشده
۹۴	۳-۲-۱-۴- وضعیت اقلام خریداری شده به واسطه وجوه دریافتی
۱۰۰	نتیجه گیری
۱۰۶	منابع

چکیده

چندی است که گونه‌ای از معاملات موسوم به معاملات طلای کاغذی یا معاملات فردایی در جامعه رواج یافته است که در این قسم از معامله شخص با مراجعه به طلافروشی و دادن مبلغی وجه نقد که میزان آن بین طرفین معین شده است، رسیدی دریافت می‌دارد با قید این که در صورت افزایش نرخ طلا، در پایان مهلت مقرر ما بین طرفین، شخص با مراجعه به طلافروشی علاوه بر دریافت وجه نقدی که در ابتدا پرداخت شده، ما به التفاوت قیمت طلا را نیز دریافت دارد و در صورت کاهش نرخ طلا، ما به التفاوت به طلافروش پرداخت گردد. این پژوهش با روش تحلیلی - توصیفی و با هدف بررسی جهات فقهی و حقوقی این نوع معامله سعی می‌کند به بررسی فروض مختلف آن با فرض صحت و بطلان و نیز آثاری که در این امکان سنجی بررسی می‌گردد، بپردازد. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد معاملات فردایی می‌تواند با دو شق صورت پذیرد. در یک قسم از این گونه معاملات، قصدی بر انعقاد بیع وجود نداشته و تنها آنچه در این بازار موضوعیت دارد، پیش‌بینی قیمت بوده که می‌توان ماهیت آن را قمار محسوب کرد. موضوعی که با توجه به استفتائات مراجع عظام، نامشروع محسوب شده و سود حاصل از آن حرام ارزیابی می‌گردد. در شق دیگر از این معاملات، طرفین قصد بیع داشته و صرفاً مبنای قیمت آن، قیمت آینده است؛ در این صورت این عملکرد دارای اثر حقوقی بوده و طرفین بر اساس مقررات عام عقود در برابر یکدیگر متعهد هستند و شرط ضمنی بر عدم تحویل کالا در این قسم، خللی بر معامله وارد نکرده و اگر سایر شروط صحت معامله وجود داشته باشند، صحیح بوده و می‌تواند منطبق بر عقد بیع مورد تحلیل قرار گیرد. به هر حال یافته این پژوهش مبین این واقعیت است که قصد طرفین معامله مطمح نظر بوده و در ماهیت این عقد نقش دارد، بنابراین اگر قصدی بر انعقاد عقد وجود نداشته باشد به دلیل عدم وجود شرایط صحت، قراردادی باطل است، در غیر این صورت، می‌توان این نوع معاملات را نیز صحیح و واجد اثر حقوقی دانست.

واژگان کلیدی: معاملات فردایی، قرارداد آتی، بیع، غرر، معاملات طلای کاغذی، قمار.

مقدمه

در این قسمت به بحث و بررسی در خصوص چارچوب اولیه تحقیق خواهیم پرداخت و دغدغه و مسأله اصلی را همراه با سوالات و فرضیه‌های نخستین را مطرح خواهیم کرد و همینطور پیشینه مربوط به تحقیق را نیز بررسی خواهیم کرد، به این ترتیب پیش از ورود به فصول اصلی، مباحث مقدماتی که نشان دهنده شاکله اصلی پژوهش است، در این قسمت تبیین خواهد شد.

۱- بیان مسأله

امروزه شالوده‌ی روابط حقوقی میان اشخاص، معاملات است که به اشکال و عناوین مختلف ظهور می‌یابند. در این خصوص و از حیث تحلیل حقوقی، شرایط اساسی صحت معاملات که در ماده ۱۹۰ قانون مدنی ذکر شده است، نقش اساسی دارد و صرفاً در صورت احراز این شرایط قرارداد به نحو صحیح منعقد و آثار حقوقی خود را به همراه خواهد داشت.

ضمانت اجرای فقدان شرایط اساسی صحت معاملات در برخی از موارد بطلان و در برخی از موارد عدم نفوذ قرارداد است که در صورت اخیر، امکان آن که با افزودن شرط مخدوش معامله از ابتدا به نحو صحیح واقع گردد، وجود دارد ولی در فرض بطلان به هیچ وجه این امتیاز وجود ندارد و قرارداد باطل هرگز تشکیل نشده و در عالم اعتبارات موجودیت نمی‌یابد.

چندی است که گونه‌ای از معاملات موسوم به معاملات طلای کاغذی یا معاملات فردایی در جامعه رواج یافته است که در این قسم از معامله، شخص با مراجعه به طلافروشی و دادن مبلغی وجه نقد که میزان آن بین طرفین معین شده است، رسیدی دریافت می‌دارد با قید این که در صورت افزایش نرخ طلا، در پایان مهلت مقرر مابین طرفین، شخص با مراجعه به طلافروشی علاوه بر دریافت وجه نقدی که در ابتدا پرداخت کرده، ما به التفاوت قیمت طلا را نیز دریافت دارد و در صورت کاهش نرخ طلا، ما به التفاوت به طلافروش پرداخت گردد که این مبلغ می‌تواند از محل وجه نقد پرداخت شده یا از محل اعتباری که بعداً شخص محل آن را تأمین می‌کند، پرداخت گردد. به بیان دیگر، در این معاملات هیچ‌گاه مبیع و موضوع معامله به تملیک خریدار در نمی‌آید و به او تسلیم نمی‌شود؛ اساساً قصد طرفین

نیز تملیک و تحویل طلا نیست، بلکه قصد طرفین، کسب سود ناشی از افزایش یا کاهش قیمت طلا است.

لازم به ذکر است این قسم از معاملات بر نظام اقتصادی تأثیر به‌سزایی دارد؛ مخصوصاً آن دسته از معاملاتی که موضوع آن مبالغ زیادی می‌باشد و سبب جا به جایی مبالغ هنگفتی می‌گردد و از این رو ممکن است دارای توجیه اقتصادی باشد لیکن از حیث تحلیل حقوقی با اشکالات و ابهاماتی مواجه است؛ از جمله ابهامات پیرامون این دست از معاملات، احراز قصد انشاء طرفین است و پاسخ به این سوال که آیا اساساً طرفین، قصد انشاء بیع نسبت به طلای موضوع معامله را دارند یا این معاملات به مثابه یک شرط بندی است که طرفین بر حسب شانس و احتمالات توافق می‌نمایند تا در صورت افزایش یا کاهش نرخ طلا که امری نامشخص (و به نوعی غرری) است، مبلغی پول به طرف دیگر پرداخت گردد؟

در صورتی که این معاملات از حیث شرایط اساسی صحت عقد مواجه با اشکالی نباشند، از دیگر ابهاماتی که در خصوص این معاملات وجود دارد این است که آیا این معاملات در زمره‌ی عقود معین قرار می‌گیرند یا آن‌که این قسم از معاملات از مصادیق ماده‌ی ۱۰ قانون مدنی هستند؟ به بیان دیگر آیا این معاملات مشمول آثار و احکام عقد بیع است یا از مصادیق ماده ۱۰ قانون مدنی محسوب و تابع قواعد عمومی قراردادهاست؟ که در این تحقیق به این سوالات و دیگر ابهامات موجود در این زمینه پاسخ خواهیم داد.

شایان ذکر است میان معاملات فردایی و قراردادهای آتی در بورس اوراق بهادار شباهت‌های گسترده‌ای وجود دارد؛ چرا که در آتی‌ها نیز عمدتاً هیچ‌گاه تسویه و تحویل فیزیکی کالا صورت نمی‌پذیرد و قرارداد با تسویه ریالی و تفاوت قیمت کالا در زمان بیع و زمان تحویل، خاتمه می‌پذیرد؛ از این رو تحلیل قراردادهای آتی در تحلیل معاملات فردایی نیز تأثیر به‌سزایی خواهد داشت که در این تحقیق به مقایسه این دو ابزار معاملاتی نیز خواهیم پرداخت.

گفتنی است در رویه قضایی نیز تشتت آراء قضایی در مورد معاملات فردایی وجود دارد و این امر، ضرورت تحقیق را دوجندان می‌نماید چرا که در برخی از آرا این معاملات از اساس باطل محسوب شده و در مقابل برخی آن را صحیح دانسته‌اند.

لذا در این پژوهش درصددیم تا با بررسی جوانب فقهی و حقوقی معاملات طلای کاغذی و با نقد و بررسی دیدگاه‌های مختلف، به حکم این معاملات دست یافته و به ابهاماتی که در این زمینه وجود دارد، پاسخ دهیم.

۲- پرسش‌های تحقیق

پرسش اصلی

ماهیت فقهی و حقوقی و حکم معاملات موسوم به طلای فردایی چیست؟

پرسش‌های فرعی

۱. تشریفات معاملات فردایی از منظر شرایط اساسی صحت معاملات چگونه است؟

۲. در روابط طرفین آثار معاملات فردایی در فرض صحت و بطلان چیست؟

۳- فرضیه‌های تحقیق

فرضیات اصلی

به نظر می‌رسد، در صورتی که طرفین در معاملات موسوم به معاملات طلای کاغذی قصد واقعی مبنی بر وقوع بیع داشته باشند، این معاملات به لحاظ ماهیت بیع کالی به کالی محسوب می‌شوند که صحت آن در فقه امامیه محل اختلاف است ولی در قانون مدنی، با توجه به سکوت قانون‌گذار نسبت به صحت یا بطلان بیع کالی به کالی، به نظر مشهور فقها باید مراجعه کرد که بسته به نوع معامله‌ی طلای کاغذی، صحیح و باطل است.

فرضیات فرعی

۱. به نظر می‌رسد در صورتی که تعهد به عدم تحویل فیزیکی به عنوان یک شرط فرعی در قرارداد درج گردد و موضوع معامله خرید و فروش مقداری معین طلا باشد، این شرط دلالت بر عدم قصد انشاء ندارد و بر این اساس می‌توان بیع صورت گرفته را صحیح دانست.

۲. در صورت صحیح بودن معاملات طلای کاغذی، طرفین تعهداتی را که در بیع مقرر است برعهده دارند؛ مانند آنکه طرفین متعهد می‌شوند در زمان مقرر عوضین را تسلیم کنند یا به نحوی دیگر متعهد به تسویه شوند لیکن در فرض بطلان، طرفین تکلیفی به تسلیم ندارند و در صورت تسلیم هر یک از طرفین ملزم به بازگرداندن عوض است و سود و زیان پرداختی در این قرارداد نیز، دارا شدن بلاجهت محسوب و قابل استرداد است.

۴- پیشینه تحقیق

درباره پیشینه‌ی پژوهش باید گفت در خصوص این موضوع هیچ‌گونه تحقیق مشابهی وجود ندارد و از این رو تحقیق حاضر کاملاً نوآورانه است. در عین حال در رابطه بخشی از اجزای تحقیق، تحقیقات مشابهی به شرح ذیل وجود دارد:

الف) کتاب:

- بهزادفر، بهنام (۱۴۰۲). تحلیل بنیادی طلا، ناشر: انتشارات بورس.

در این کتاب مطالبی در زمینه چیستی طلا، تاریخچه و کاربردهای طلا بیان شده است و همچنین این کتاب به بررسی تأثیرات قیمت کالاها و ارزهای مختلف و همچنین به قراردادهای آتی و صندوق‌های قابل معامله کالایی طلا در بورس می‌پردازد.

- اسدی‌نیا، حسین (۱۳۹۹). بازار جهانی طلا، ناشر: انتشارات جاودان خرد.

این کتاب به مفاهیم اولیه و کاربردهای طلا پرداخته و عوامل مؤثر بر قیمت طلا را بررسی می‌کند. همچنین این کتاب به روش‌های سرمایه‌گذاری بر روی طلا پرداخته است.

کتاب‌های مذکور تنها به طلا از منظر تاریخچه و کاربردهای آن و همچنین عوامل مؤثر بر قیمت این فلز گران‌بها پرداخته‌اند و در آن‌ها به مبحث معاملات طلای کاغذی و ماهیت و آثار و احکام آن پرداخته نشده است، لذا پژوهش حاضر از این جهت که به بررسی ماهیت معاملات طلای کاغذی و همچنین آثار و احکام آن می‌پردازد، متمایز است.

ب) پایان نامه:

- احمدیان، عبدالرسول (۱۳۸۵). بررسی فقهی و حقوقی بیع دین به دین. پایان نامه کارشناسی ارشد به راهنمایی دکتر مجید وزیری. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی (تهران مرکزی)

در پایان نامه مذکور نگارنده با توجه به شهرت بطلان بیع دین به دین نزد فقها و رواج این نوع از معاملات در میان تجار و مراودات بین‌المللی، به بررسی وضعیت بیع دین به دین از جهت بطلان و یا صحت و بررسی دلایل آن پرداخته است و در پایان نتیجه گرفته است که در صورت پذیرش بطلان و عمل به آن باید به قدر متیقن اکتفا نمود؛ زیرا دلایل قطعی مبنی بر بطلان بیع دین به دین وجود ندارد. موضوع پژوهش حاضر، بررسی معاملات طلای کاغذی بوده که در پایان‌نامه فوق‌الذکر بحثی از آن به میان نیامده و تنها بخشی از اجزای تحقیق حاضر که بیع دین به دین است، به لحاظ فقهی و حقوقی مورد بررسی واقع شده است.

-براهیمی، بهروز (۱۳۹۸). بررسی حکم صورت‌های رایج معاملات طلا در بازار ایران در مذاهب اربعه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد به راهنمایی دکتر سالم افسری. کردستان: دانشگاه کردستان. در پایان‌نامه مذکور نگارنده به بررسی حکم صورت‌های رایج معاملات طلا در بازار ایران از دیدگاه مذاهب چهارگانه اهل سنت می‌پردازد که معاملات طلا به صورت کلی شش صورت را در بر می‌گیرد که برخی از صور آن صحیح و بلاشکال و برخی از صور آن جایز نمی‌باشند. در پایان‌نامه مذکور، بحثی از معاملات طلای کاغذی که در عرف بازار طلافروشان صورت می‌پذیرد و هم‌چنین بررسی ماهیت فقهی و حقوقی اینگونه معاملات و آثار و احکامی که در روابط میان طرفین از خود برجای می‌گذارند صورت نگرفته و پژوهش حاضر از این حیث جنبه‌ی نوآورانه دارد.

ج) مقاله:

- اسماعیلی، عبدالمجید (۱۳۹۰). بیع دین. مجله فقه اقتصادی، شماره ۱، صفحات (۱-۲۱)
در مقاله مذکور به بررسی حکم بیع دین به دین و بررسی نظرات فقها در خصوص آن پرداخته شده است و نتیجه گرفته شده است که فقها، بیع به مبلغ اقل را برای مدیون و غیرمدیون (شخص ثالث) جایز می‌دانند و در عدم جواز بیع دین به دین اتفاق نظر دارند. در این مقاله، نگارنده به مبحث بیع دین پرداخته که این مبحث تنها جزیی از پژوهش حاضر را به خود اختصاص داده است.

- تاری، جبار (۱۳۸۶) وضعیت بیع کالی به کالی در فقه و حقوق ایران. مجله‌ی کانون وکلای دادگستری، شماره ۷ و ۸، صفحات (۲۷_۴۴)

در این مقاله نگارنده به بررسی مفهوم عرفی و حقوقی بیع کالی به کالی و بررسی جایگاه و وضعیت این نوع از بیع در حقوق ایران و فقه امامیه پرداخته است و در نهایت از اصول حقوقی و مواد قانون مدنی و همچنین نظرات فقها نتیجه گرفته است که بیع کالی به کالی صحیح است. در خصوص بیع کالی به کالی در پژوهش حاضر نیز سخن به میان آمده و این در حالی است که موضوع این پژوهش بررسی فقهی و حقوقی معاملات طلای کاغذی بوده که در مقاله‌ی مذکور به آن پرداخته نشده است.

- داوود آبادی فراهانی، محمد ابراهیم؛ قیوم زاده، محمود (۱۳۹۵). بیع مال آینده. مجله پژوهش‌های فقهی، شماره ۴، صفحات (۷۹۷_۸۲۰). این مقاله به بررسی بیع مال آینده با توجه به بیع کالی به کالی و بیع دین به دین می‌پردازد و نتیجه می‌گیرد که بیع مال آینده با توجه به عرف، سیره عقلا و مواد قانونی صحیح است و با حصول شرایط عمومی مقرر برای بیع، به نحو صحت واقع می‌شود. موضوعی که به عنوان جزئی از اجزای پژوهش حاضر مورد بحث قرار گرفته است و در راستای تحلیل ماهیت فقهی فقهی و حقوقی معاملات طلای کاغذی از مبحث بیع مال آینده، بهره جسته‌ایم.

۵- روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش به صورت توصیفی - تحلیلی بوده و بر اساس جمع‌آوری اطلاعات به روش کتابخانه‌ای و با ابزار فیش‌برداری و کارت صورت پذیرفته است. تجزیه و تحلیل داده‌ها به روش کیفی است. از آن‌جا که داده‌ها در این تحقیق کمی نیست و جنبه آماری ندارند و مبنا در تجزیه و تحلیل داده‌ها کیفی است، عقل، منطق، تفکر و استدلال، ملاک قرار می‌گیرد. در این تحقیق از طریق استدلال استنتاجی، داده‌های گردآوری شده، مورد ارزیابی، تجزیه و تحلیل واقع می‌شوند.

۶- ضرورت و جنبه‌ی نوآوری تحقیق

در تحقیقاتی که سابقاً صورت گرفته است، صرفاً اجزایی از تحقیق از جمله بیع دین به دین یا کالی به کالی مورد تحقیق و بررسی پژوهشگران قرار گرفته است و حکم اینگونه معاملات در فقه و حقوق ایران و دلایل و توجیهاات آن موضوع بحث واقع شده است و در هیچ‌یک از پژوهش‌های صورت گرفته،

به موضوع پژوهش حاضر پرداخته نشده است؛ موضوع مذکور تا کنون به لحاظ فقهی و حقوقی بررسی نشده است و حکم این گونه از معاملات به لحاظ صحت و یا بطلان آن مبهم است و همین ابهام سبب شده تا دستگاه قضایی نیز در صدور آراء خود با تشتت مواجه شود؛ لذا نگارنده در صدد است تا با بیان نظرات موجود در این زمینه، حکم معاملات موسوم به معاملات فردایی و آثار و شرایط آن‌ها را با توجه به فقه امامیه و قواعد حقوق ایران مورد بررسی قرار دهد و این امر از جمله ضرورت‌های تحقیق حاضر می باشد.

۷- ساماندهی تحقیق

این پژوهش در سه فصل موضوع معاملات فردایی را از منظر حقوقی و فقهی مورد بررسی قرار داده است. بنابراین در ابتدا کلیاتی در قالب بیان مسأله، پرسش‌ها و فرضیه‌های تحقیق و مصادیق مرتبط به کلیات را بررسی کرده‌ایم. در فصل نخست این تحقیق با عنوان مفاهیم و کلیات در دو مبحث مفاهیم موضوع و کلید واژه‌های مرتبط به موضوع را بررسی نموده‌ایم. در مبحث دیگر این فصل، پیشینه تحقیق و سیر تاریخی موضوع در فقه و حقوق بررسی شده است. در فصل دوم این تحقیق با عنوان بررسی معاملات فردایی از منظر فقه امامیه و حقوق ایران در دو مبحث با عنوان‌های تحلیل شرایط صحت قراردادها در معاملات فردایی و امکان سنجی معاملات فردایی در قالب برخی نهادهای مشابه، سعی شده در گام نخست شرایط صحت قراردادها را به طور کلی و در پرتو معاملات فردایی بررسی شود و در گامی دیگر معاملات فردایی را در برخی نهادهای مشابه چون عقد بیع، عقد صلح، قرارداد آتی طلا یا در قالب قرارداد آتی شاخص سهام مورد امکان سنجی قرار داده شود. در فصل سوم با عنوان بررسی آثار و احکام معاملات فردایی و تعیین حدود مسئولیت طرفین در دو مبحث با عنوان‌های آثار و احکام معاملات فردایی در فرض صحت، که در آن آثار و احکام معاملات فردایی بر مبنای عقد بیع و بررسی حدود تعهدات طرفین، بررسی آثار معاملات فردایی بر مبنای ماده ۱۰ قانون مدنی و حدود تعهدات طرفین بررسی شده است. در مبحثی دیگر آثار و احکام معاملات فردایی در فرض بطلان را در قالب موضوعاتی چون آثار معاملات فردایی در فرض بطلان و تعیین حدود مسئولیت طرفین، بررسی وضعیت وجوه پرداختی، بررسی وضعیت معاملات صورت پذیرفته بر مبنای وجوه دریافتی، بررسی وضعیت

سود ایجاد شده، بررسی وضعیت اقلام خریداری شده به واسطه وجوه دریافتی، موضوع را در فرض
بطال بررسی نموده‌ایم و در نهایت نیز نتیجه‌گیری را بر پایه پرسش‌ها و فرضیه‌ها مورد بررسی قرار
داده ایم.

فصل اول

مفاهیم و کلیات